

Lucija Stepančič

Jože Horvat: *Dvojni svet: heidelberška zgodba 1967/68.*

Celje, Celovec: Mohorjeva družba, 2009.

Nekako se nam zdi, da vemo, kaj vse se mora pojaviti v zgodbi, ki se dogaja konec šestdesetih let. Še posebno če tega obdobja sami sploh nismo doživeli. Prvo in zadnje zares evforično desetletje v zgodovini človeštva se s svojo odštekano energijo namreč še vedno odlično trži. Prav zato je toliko zanimiveje dobiti nekaj tudi iz neposrednega vira. Čeprav – oziroma prav zato – ker je delo zelo drugačno od silno priročnega, pa vendar tudi že zguljenega stereotipa.

Drugi svet je roman, ki ga je Jože Horvat že leta 1970 napisal na podlagi svojih dnevnikov iz obdobja podiplomskega študija v Heidelbergu. V študijskem letu 1967/68 je namreč dobil štipendijo za študij nemške romantike in ekspresionizma. “Mann in sodobniki, Novalis, Schleiermacher, kateri duh je tod razsul svoje misli in ideje za to romantiko? Ko hodim proti domu, se mi zdi, da je od njih še zdaj omočen gozd na hribu, od koder zaliva ulice in hrani življenje mesta.” Mladi zanesenjak je tako lahko preučeval najljubša poglavja iz svetovne književnosti v avtentičnem okolju, ki je njegovo afiniteto izbrusilo do skrajne meje, a ga hkrati postavilo tudi pred izzive, ki jih niti v sanjah ni mogel pričakovati. Impozantna arhitektura starega mestnega jedra, še bolj pa reka Neckar, ki v romanu slikovito poudarjata njegovo strastno predanost, sta bili takrat še enaki kot v časih legendarnih klasikov, vse preostalo pa se je še kako spremenilo.

Leto 1968 se je v zgodovino zapisalo s serijo študentskih uporov in tako se je žlahtno poduhovljeno viharništvo romantičnih pesnikov soočilo z živo pisanim, enako vitalnim, a zaradi množičnosti žal pogosto površinskim vrenjem, ki je moralo kar prehitro zvedeneti. Prvoosebni pripovedovalec nekoliko spominja na Clauda Bukowskega iz filma *Lasje* – fanta, ki med hipije zablodi precej po pomoti, zaživi z njimi v idiličnem sožitju, a ostane sam svoj, čeprav se ne ponaša s kakšno posebno samozavestjo, niti ni kaj

preveč ponosen na svoje dotedanje dosežke. Njegova najpristnejša zanimanja niso niti najmanj po meri časa, vendar tudi ni nobene potrebe, da bi bila, pa čeprav je bilo ukvarjanje s poezijo iz 18. in 19. stoletja v obdobju, ki so ga hrupno zavzeli bitniški avtorji, gotovo precej hermetično.

Tako je burno dogajanje prefiltrirano skozi pripovedovalčevo introvertirano osebnost, pri tem pa se ustvarja zanimivo nasprotje in z njim povezana napetost. "Sex and drugs and rock'n'roll" se umakne drugačnemu, skoraj lirskemu gledanju: "Dekleta in fantje, menda z vseh celin; mesta, muzeji, gledališča, kavarne, zabave, protesti, demonstracije in debate, nočne vožnje z avtobusi z ekskurzij skozi črno pokrajino in misteriozno svečavo spečih naselij; zgodovina, geniji, ki so premikali stoletja; v knjižnicah pesniki – do dna pretreseni od gorja in lepote, ljubezni in smrti – neumrljivi angeli človeštva; vse minulo se je tisočkrat zazdelo živo in sedanje, še vedno v orgiastičnem zagonu kvišku ... Čutil sem, kako mrtvo ni umrlo, ampak bilo središče, okoli katerega je omamno dan in noč plesala naša resničnost."

Sproščenosti in nekomformizem s konca šestdesetih let pa sta vendarle pustila svoj pečat, in ta se po vsej verjetnosti še kako razlikuje od doživljanja sedanje študentske populacije. Ob tem seveda, da pripovedovalec kot občutljiv človek seveda nikakor ni imun na razpoloženje. "Vse je stopilo malce s tal in se dvignilo v zrak in zdaj smo vsi nestrpni od čakanja, kaj da bo, pri čemer imamo vsi skupaj, se pravi s klapo vred, občutek, da so vsakdanje dolžnosti izgubile veljavo in smo prosti, svobodni."

V teh srečnih dneh pa niti občutek nepripadnosti ni preveč brezupen, nasprotno. Z mladimi zahodnjaki sicer zelo hitro naveže prisrčne prijateljske stike, vendar se z njimi kot prišlec izza železne zavese nikoli ne more poenačiti. To mu omogoča, da vidi veliko dlje in globlje od tistih, ki so z vso dušo pri stvari, pri uporabi proti kapitalizmu. Tedanji avtorjev jaz se svoje prednosti niti ne zaveda popolnoma, današnjega bralca, ki mu politika z vsemi svojimi paradoksi ni tuja, pa bo najbolj presenetila omejenost protestnikov, ki vse dneve razpravljajo o marksističnih avtorjih, ne pride pa jim na misel, da bi študenta, ki prihaja iz komunistične države, vprašali, kako se zadeva obnese v praksi. Njega samega pa politika tako zelo dolgočasi, da se ga nazadnje še najbolj zagreti špiclji naveličajo. Kljub vsemu je le prisiljen vsaj nekoliko premisliti o svojih dotedanjih stališčih, pa naj bodo, z refleksnim odporom do komunizma, še tako iskrena. "Kako naj se opredelim? Seveda sem v diskusijah med študenti moral biti čedalje bolj na strani protestirajočih: v argumentih so bolj pametni, žal bolj kot npr. Torsten, Siegfried. Toda ali hočejo vso državo prepojit s komunizmom? Kaj bo potem tu drugače kot spodaj

pod Alpami?” Pozneje, ko se je za stvar skoraj že navdušil, pa je doživel svojo “hladno prho”. S Titovo podporo demonstracijam ga je namreč vse do konca minilo. “Stari se je znal zavihetiti na ‘čelo’ revolucije, in, ja, čudno-prečudno: pobral je lovorike, ki so jih izvojevali študentje – kolikor so jih.” In tako revolucijo prepusti kolegom “komilitonom”, ki do onemoglosti duhovičijo o Kristusu, največjem komunistu.

Nove ideje, čeprav so vdrle vanj pretežno proti njegovi volji, so navsezadnje vendarle razgibale in izostrile tudi njegovo percepcijo umetnosti, čeprav je ta svoj skrivni raj do tedaj skrbno ločeval od prevsiljivih aktualnosti in vseh vrst modnih filozofij. Naključna zveza stare in nove senzibilnosti pa je vendar lahko tudi produktivna. To je prvič ozavestil na uprizoritvi ene izmed Brechtovih predstav, ko se je zavedel, da “je ‘tradicionalni’ fašizem (nacizem?) mrtev, toda ali zato ne obstaja ali se ne krepí fašizem tehnike in blaga, ki ga ni mogoče iztrebiti?” Sicer pa izvemo, da je bil ves čas na tekočem tudi z najsodobnejšimi avtorji in prav tako kot klasike občuduje tudi Grassa, Johnsona, Bölla, Handkeja, Beckerja.

V Horvatovem romanu pravzaprav mrgoli delov, ki bi se lahko razvili v samostojne eseje, pa se to ne zgodi. Knjigi sami to sicer ni v škodo, saj bi v tem primeru izgubila nadih spontane dnevniške oblike. Bralec pa bi vendarle pogosto hotel izvedeti kaj več, predvsem o raziskavah, ki se jim avtor s tako vnemo posveča. *Dvojni svet* premore več prvin, poleg esejističnih tudi potopisne, s sanjskimi sekvencami pa tudi primesi fantastike, vendar nobena ne prevlada in tudi trenutki vzvišenega navdiha se z vsakdanjimi dogodki mešajo značilno nedosledno. To seveda pripomore k subjektivnemu čaru zapisanega in k čustveni avtentičnosti. Avtorjev mladostni jaz ima oster, analitičen razum, saj se ne prestraši nobenega paradoksa (čeprav ni ciničen) in v nasprotju z vrstniki kritično in trezno presoja udarniško frazeologijo. Pa vendar svoje najboljše ideje najraje pušča nekoliko v zraku. Njegov najbolj notranji svet je lebdeč, navdihnjen z elementoma vode in zraka, pri tem pa mu občudovana nemška kultura hvaležno vrača ljubezen in mu za povračilo razkriva svojo mehko sredico.

Čustvene vrednote tega romana se najbolj pokažejo prav na koncu, ko avtor (oziroma njegov nekdanji jaz) končno razkrije svoje izjemno ambiciozne načrte: nič manj kot analizo najslavnejših nemških romanov, ki bi, verjetno enkrat za vselej, pojasnili presežek, ki genialna dela povzdigne visoko nad vsa druga. Vse to pa se mirno in brez preostanka izgubi v silnem obžalovanju, ki ga ob koncu študijskega leta povzročita skorajšnji odhod in dokončni razhod prijateljske družčine. Prav zaradi zadnjih poglavij, v katerih je podrobno opisano vsako posamezno slovo, nam knjiga ostane v spominu kot neskončno lepa. In ne nazadnje, tu imamo pravcato

zakladnico vsega, česar v času internetnih klepetalnic preprosto ni več. Horvat s svojim pisanjem spominja bolj na Carmina Burana kot na Easy Riders in tako še enkrat obudi skoraj pozabljene prizore. “Sijajne so pač te starodavne heidelberške oštarije, polne študentov in ljudstva, ki uživa in poje in ga ne poznam.”